

כרך

1

הוצא ע"י ארגון יוצאי דרושקופול בישראל

עייירתינו דרושקופול

דברי זכרון והספד

לזכר ששת המיליונים וקדושי העיירה

מהדורה חדשה - איל שמיר (נכד של פנינה שמיר-שארגיל)

תוכן העניינים

נר תמיד לנשמות הקדושים מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	3
זאב כחל	6
י ז כ ו ר	7
"ליום השנה" - זכר לעירתנו דרושקופול מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	8
שמות קדושי עירתנו "דרושקופול" ז"ל	11
בני העיירה שמתו ונפלו בארץ:	16
נר תמיד לנשמות הקדושים מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	17
דרושקופול לפני למעלה מ- 300 שנה	18
התחלתה של דרושקופול	19
על עירתנו דרושקופול מאת העניה שחורי-שרגיל	53
החלוץ הצעיר מאת רבקה דייגי (קיפר)	57
ימי אימה מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	66
מתוך יומנה של זלדה שרגיל ז"ל מאת פנינה (שרגיל) שמר	73
ד מ ו י ו ת מאת אברהם בוקסר פנחס אדירי ואורן שמואל	75
על דוד כי איננו מאת פנחס אדירי	82
נר למשפחתי מאת רחל מירוצניק - ולשבר	95
לזכר הנעדרים מאת פנחס אדירי (פלץ)	98
לזכר לאה פוקס ומשפחתה מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	100
ליפה רובינשטיין מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	101
זכרונות מפי-ניצול - מאת חנן בורשטין	103
א י כ ה מאת בנימין שרגיל	110
א ז כ ר ה מאת אברהם בן זלמן אריה, תורגם ע"י בוניה אדירי	112
דברי ס י ס	130
רשימת יוצאי דרושקופול בישראל	132
עם הגשת הספר מאת פ.א.	139
דברי פתיחה	144
י ז כ ו ר	145
"ליום השנה" - זכר לעירתנו דרושקופול מאת בנימין בן-אריה	146
ועד בית הספר	147
מצד ימין: העומדים - טרייסל גוז, צבי ספרא, גרשון, שלמה גיהר, הינדה וקמן, בוקסר יוסף.	147

היושבים - המורה אפלבוים, המורה פלמנבוים ואשתו. דרושקופול מאת יהושע (שליין)	147
דרושקופול מאת יהושע (שליין) שילוני	148
זכרונות על עירתי דרושקופול מאת צבי ינאי (ינטיס)	155
מתוך יומנה של זלדה שרגיל ז"ל הובא ע"י בוני שרגיל	170
עיריית נ ו מאת פנחס אדירי-פלץ	172
זכרונות מבית אבא מאת צפורה בורשטיין (וקסלר)	175
זכרונות מימי הילדות מאת בנימין בן-אריה	178
אבי מאת פנחס וזה	180
הייתי צלמת בדרושקופול מאת הני שרגיל	182
רשמי ביקור בדרושקופול ב- 1936 מאת צפורה גיהר	186
החגיגים בעיריית מאת צפורה קופר סלע	187
זכרונות מאת חנה גוז	191
שרות הרפואה ומוסדות סוציאליים בעירה מאת צפורה שליין קורנפלד	195
פרקי זכרונות מאת פ. אדירי (פלץ)	196
דמויות	199
בית - הורי מאת שושנה נחומי	200
של את מנעליך, בן-אדם. מאת זאב כחל	202
דמותה של דודה סוסי ז"ל מאת צפורה (שליין) קורנפלד	203
זכרונות מהבית מאת שלמה הוכברג	204
הפגישה עם בני עירתנו בארצות הברית מאת צפורה גיהר	207

עם הופעת הספר עיירתנו דרושקופול

נר תמיד לנשמות הקדושים מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)

לדבר או לכתוב על עיירתי – כיצד אע"ז, ואיזה זכות יש לי לומר ככה מתו, וכי לא יהיה בזה חלילה משום חילול הקודש? דורנו היה עד לתקופת השואה המיוחדת בתולדות עם ישראל בארצות פיזוריה, מה יתנו ומה יוסיפו לנו כתמי דיו על עלים לבנים! ולמה זה לחטט בזיכרונות כמוסים, עבר לא רחוק, ובהם רחשי לב סמויים. גלי-הזמן הזדוניים סחפו את יהודי העיירה התמימים והישרים בסערת השואה שהתרגשה ובאה על בית ישראל בגזירות תש"ב-תש"ג. במשב הרוחות של תקופת האימים פוזרו הדבקים, הושפלו דוכאו באופן אכזרי. תפארת זקנים וגדולת נבונים, שמחת פעוטים וחדוות נעורים, הכל, הכל נגרף במבול של דם ואש בידם הטמאה של שטני דורנו. במקום ישוב יהודי חי ותוסס נשאר חלל ריק ומחולל... מה משמעות יש לזה מה נשאר לנו מחוץ לזיכרונות? נתייחד עם זכרם, כל אחד לחוד וכולנו במשותף.

וככה עברה עוד שנה, חלפו כבר 18 שנה מ-כ"ה אלול תש"ג מאז שהמבול ההיטלרי שטף וכרת את חיי השלוה של יהודי עיירתנו.

מגילת החיים של דרושקופול היהודית על עברה המפואר, מאירה לנו ביושרה ובתמימותה, בצניעותה ונאמנותה ובכל גילויה עד סופה המר.

נחתור לקפל את כל עבר העיירה בדפי ספר-זיכרון, אשר יועדו לשמש מצבה לקושי עיירתנו שנפלו חללים, מתו לפני בני-עולה בהשמדה הכללית. כ-300 משפחות נשים-צנועות, יהודים לבביים, ילדים יקרים, מצאו את מותם בעיירה ונקברו בקבר אחים והיתר נלקחו לעבודות פרך ומצאו את מותם במחנות השמדה שונים. יבואו פרקי הזיכרונות להנציח את קורות הקהילה בשלשלת הדורות, תנועותיה ומוסדותיה, אישיה ועסקניה – עדה שלימה שנמחתה מספר-החיים. יסופר על החיים שתססו, על חלומות שנרקמו, על חוויות ומאווים משך דורות רבים, כשדרושקופול עוד עמדה על תילה ובניה המשיכו במסכת חיים מסורתיים ולאומיים על אדמת נכר. יסופר בספר על משפחות שהיו ופעלו, עמלו והתלבטו ועל שירת-חיים שנפסקה באמצע ונדמה לעולם!

תמונה מחרידה ואיומה תעבור בספר זה לנגד עינינו. עדה יהודית נמחתה מעל פני האדמה באכזריות רבה. שמע ישראל! צעקו היהודי, לא לבכות ביקשו האימהות את ילדיהן, על יד בית הכנסת הגדול ששמה ריכזו לגטו את תושביה. הראשונה בין הנשים שנהרגה על ידי הגיסטפו הייתה בת עיירתנו שלא רצתה לציית לאיש הגסטפו וירקה לו בפניו, ולהתנגדות שלה היה הד בכל הסביבה. חורבן, ימים שחורים משחור הביאו קלגסי היטלר על עיירות יהודיות, אשר בנו מחדש את חייהם אחרי פטלורה, דניקין וכדומיהם, גם שריפות שונות בזמנים שונים הביאו חורבן לעיירתנו, אבל התושבים בעקשנותם המיוחדת, במלחמתם ל"קיום" בנו כל פעם את "חיהם", לחמו על קיומם והמשיכו קיומם, נאמנים לייעודם ועברם המשיכו פרנסי העיירה וכל תושביה בין מלחמת 1917-1939 להמשיך בשרשת המעשים של בנית מוסדות-סוציאליסטים, חינוכיים, תרבותיים. גאים היו על הרבנים חסידי אלעסק

וטרסק, אשר קנו להם שם ברחבי וואלין-וגליציה. מלומדי תורה היו והתווכחו על חידושי תורה. וחיבורי פילפול, ובמיוחד המרא-דאתרא הרב וליצ'קר והרב ינטיס זצ"ל. עמוק בלב פרושים ימי החג והשבתות, שלוש הסעודות והזמירות של היהודים היקרים, החזנים ובעלי-תפילות, למען להחדיר תורה ודרך ארץ לילדי ישראל, היו קיימים "חדרים" אשר בכל הדרכים הקנו תורה ודעת לילדים. בשנים הראשונות קיים היה בעיירתנו בית-ספר "תרבות" שרבים עוד זכו ללמוד בו. התנועה הציונית הייתה פעילה בעיירתנו: החלוץ, החלוץ הצעיר, בית"ר, מזרחי, אגודת ישראל ובית יעקב.

עזרה הדדית ומפעלים סוציאליים היו קיימים בעיירתנו בכל הזמנים, פעילותם גברה לפני החגים: לינת הצדק, ביקור חולים, גמילת-חסדים, הכנסת-כלה, חברה קדישא, חברת ש"ס, וכו'.

וזה היה מחוץ לאמהות הבלתי נשכחות - נשים צדקניות אשר אספו ונתנו "מתן בסתר" לעזרת נצרכים חולים ויתומים. גם בפעולות תרבות הצטיינה עיירתנו. התקיימו שעורי ערב לעברית, שעורי משניות, ערבי שאלות-ותשובות על בעיות שונות, ערבי טה (טה-אבענדס ו-לאטקעס אבענדס) וכן היה חוג דרמטי שהכנסתו הוקדשה לצרכי השעה וטובי הנוער עומדים בראשו ושומרים על רמתו. גם ספריה הייתה בדרושקופול אשר ממנה נהנו כל החוגים בעירה - ה"אדוקים" וה"חופשיים" וכל זה היה קיים בהתנדבות רחבה ולב פתוח לכל נצרך. תושבי העירה היו מתפרנסים ממסחר זעיר, היו גם בעלי מלאכות: חייטים, רצענים, נגרים, ואת תוצרתם היו מוכרים ב"ירידים" בהורחב, רדיחוב לוקש, פריצק.

כל זאת היה ואיננו עוד, כל הווי היקר חלף יחד עם מאות קהילות-ישראל אחרות. יכתבו החברים לספר ויהיה-נא הספר הזה עדות לדור שחלף, ובעמדו על סף הגאולה הורמה עליו יד רשעים לעקור משורשו, עדות לדורות הבאים, שישאו בליבם את גדולת עברנו וזכר קדושינו, שבמותם נטעו בלבנו את ההכרה המכוונת אותנו לקראת העתיד לחיים עצמאיים שלמים ומתוקנים במולדת. ממעין הכרה זה נישא חיות לקראת הימים הגדולים שהגענו. דרושקופול, תושביה, בניה-בונה עלו על המוקד, הובלו לטבח כצאן-טבחה, עם רב זקן ונער יום אחד, הוא היום המר והנמהר של כ"ה אלול תש"ג. רק מתי מספר הצילו עצמם בנס בבורחם אל היערות ביז'ין, צ'ריקוביץ, בראן, ובננדס תוך סכנות, קור ורעב. אך גם להם לא שיחק המזל, ורובם נפלו בידי צר ואויב ומלשין. איומה פרשת הזוועות בפי הניצולים, גדול הכאב מנשוא, והלב יהמה במסתרים וימאן להתנחם. עם יום הזיכרון נעלה נר-נשמה לעיירתנו, שהייתה ואיננה עוד. נר תמיד למה שהיה בה במשך דורות קיומה. עם הדלקת הנרות עלינו לחרוט על לוח לבנו את קורות תקופת-הדמים, וללמוד לקח, לשנן לבנינו דור ודור. מצווים בני דרושקופול המעטים, באשר הם שם, לשאת את זכרם של אלה אשר אינם עוד. זוהי חובתנו וזהו אולי רצונם האחרון של קדושי-עיירתנו דרושקופול, הורינו, אחינו ואחיותינו. אל לשכוח!

יזהרו נשמותיהם כזוהר הרקיע ויקרב יום נקם ושילם!

יתגדל ויתקדש שמי רבא.

בנימין בן-אריה (שרגיל)

זאב כחל

מי יכאב כאב שדות ונירים שדופים ?
מי ידאב יתמות אדמה חרוכה ? -
מי יבכה שכול גנים ועלים טרופים
כאב קנים שנפלו וצפור שפרחה ?

עלומים שנותקו באביב זהרם
חלומות ותקוות שקמלו באבם -
מול חמה העולה, מול השחר הקם
מי יבכה אפקים וחלום שלא תם ?

השירים של על לא יראו את האור
הפרחים התלושים שעלו בעשן ?
שוב יבוא האביב, הזמיר יחזור
אך עלה שנטרף לא ילחש עוד בגן.

י ז כ ו ר

יזכור כל אחד מיוצאי עיירתנו את הורינו, אחינו ואחיותינו הקדושים והתמימים אשר נספו באש, בחרב, ברעב, בצמא ובמחנות ההשמדה, בעיירתנו ומחוצה לה, בידי אויב אכזרי.

זכור נזכור !

כ"ה באלול, יום השנה להשמדת יהודי עיירתנו, נעלה את זכר כל בית ישראל שנחרב, עם זכר המורדים והלוחמים אשר בימים השחורים הציתו את אש המרד והרימו את דגל המלחמה באויב הגרמני המרצח, ומתו מות גיבורים !

זכור נזכור !

ונשמור בלבנו את תורת החיים שהנחילו לנו הורינו, אחינו ואחיותינו היקרים. ישמשו לנו ולבנינו מגדלור לנוגהו נתחנך כולנו ויצרור את זכרם חיינו לעולמים.

ונצרור את נשמתם בצרור חיי האומה לעולמים !

יהי זכרם ברוך !

"ליום השנה" – זכר לעיירתנו דרושקופול מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)

"יש כוכבים שאורם מגיע ארצה,
רק כאשר הם עצמם אבדו ואינם.
יש אנשים שזיו זכרם מאיר כאשר
הם עצמם אינם יותר בתוכנו.
אורות אלה המבהיקים בחשכת הליל –
הם הם שמראים לאדם את הדרך"
(מדברי חנה סנש).

היה הייתה עיירה דרושקופול; אנשים היו בה ואינם, רק זכרם היקר נשאר.
כל עוד התהלכנו ביניהם נתעלמה מאתנו מהותם האמיתית. עתה נצרה נפשם
הזכה בזיכרונותינו והיא מזהירה באור שבעת הימים. מעשיהם והרהוריהם,
אהבתם ויגונם, בדידותם ושמחתם, ביטחונם וכיסופיהם, דביקותם באמונה
וגבורתם ברגעיהם האחרונים לא ישכחו מאיתנו. עוד יבואו משוררים ויקשרו
כתבי שירה לדמותם האצילה של אלו שאנו מזכירים באהבה עזה תמיד.

נשארו מאתם רק הזיכרונות היקרים לנו, נהפוך בהם מדי שנה בשנה ביחד
ותמיד כל אחד לחוד, למען יהיו חייהם הטהורים וקרבתם הנקי לסמל
לכולנו.

י ת ג ד ל ו י ת ב ר ר ך ש מ מ ב י ש ר א ל ל ע ו ל מ י ם .

בנימין בן-אריה.

תמונת העיירה (צוירה לפי זכרון על ידי אברהם בוקסר (בן-אריה))

- 6 -

שמות קדושי עירתנו "דרושקופול" ז"ל

שמות קדושי עירתנו "דרושקופול" ז"ל

יהושע שמוקלר	משה ומשפחתו ז"ל	עזרא גרשפלד	ומשפחתו ז"ל
חיים בקר	ומשפחתו ז"ל	לוי בורשטיין	ומשפחתו ז"ל
יצחק משה דויבר	ומשפחתו ז"ל	יוסף טוהר	ומשפחתו ז"ל
אברהם דויבר	ומשפחתו ז"ל	שינדל בורשטיין	ומשפחתו ז"ל
שלום שניידר	ומשפחתו ז"ל	ליזר גרויטר	ומשפחתו ז"ל
אברהם שרגיל	ליב ומשפחתו ז"ל	אורי גלמן	ומשפחתו ז"ל
יצחק שניידר	ומשפחתו ז"ל	פייביש שורץ	ומשפחתו ז"ל
מנדל בלכר	ומשפחתו ז"ל	יחזקאל פורמן	ומשפחתו ז"ל
משה בלינדר	ומשפחתו ז"ל	שלמה יוסף לינדן	ומשפחתו ז"ל
יונה ביבר	ומשפחתו ז"ל	משה לינדן	ומשפחתו ז"ל
מוטל דיטשמן	ומשפחתו ז"ל	יוסף לינדן	ומשפחתו ז"ל
נח דוניק	ומשפחתו ז"ל	יהודה ינטיס	ומשפחתו ז"ל
יקותיאל קלואץ	ומשפחתו ז"ל	יהושע-השל ינטיס	ומשפחתו ז"ל
שפי מירוטשניק	ומשפחתו ז"ל	יצחק נודל	ומשפחתו ז"ל
משה דוד שטרן	ומשפחתו ז"ל	גציל נודל	ומשפחתו ז"ל
יענקל פישמן	ומשפחתו ז"ל	לייביש דויבר	ומשפחתו ז"ל
שרה-לאה אפלבויס	ומשפחתו ז"ל	ישראל ורבר	ומשפחתו ז"ל
שאול פישמן	ומשפחתו ז"ל	שמואל גולדשטיין	ומשפחתו ז"ל
רייזה וולוקיטה	ומשפחתו ז"ל	בלה סטמפל	ומשפחתו ז"ל
יענקל מירוטשניק	ומשפחתו ז"ל	שמואל ביקוב	ומשפחתו ז"ל
הינדה כץ	ומשפחתו ז"ל	הוניק גרשון	ומשפחתו ז"ל

ומשפחתו ז"ל	מוטל בטלן	ומשפחתו ז"ל	מנדל קוטקיס
ומשפחתו ז"ל	מנדל ורניצה	ומשפחתו ז"ל	יענקל צ'יפ
ומשפחתו ז"ל	שמעון ורניצה	ומשפחתו ז"ל	מוטל שיפר
ומשפחתו ז"ל	אברהם קרימר	ומשפחתו ז"ל	בן-ציון שניידר
ומשפחתו ז"ל	ליזר קרימר	ומשפחתו ז"ל	הרש ורניצה
ומשפחתו ז"ל	דוד שליין	ומשפחתו ז"ל	יוסף-לייב גורנברג
ומשפחתו ז"ל	יוסף בוקסר	ומשפחתו ז"ל	מרדכי פייכמן
ומשפחתו ז"ל	יחיאל בטלן	ומשפחתו ז"ל	מלך צביק
ומשפחתו ז"ל	משה הרשפלד	ומשפחתו ז"ל	יצחק מירושטשניק
ומשפחתו ז"ל	צבי הרשפלד	ומשפחתו ז"ל	יצחק גורנברג
ומשפחתו ז"ל	יצחק פייכמן	ומשפחתו ז"ל	חיים גורנברג
ומשפחתו ז"ל	משה-בר פסטרנק	ומשפחתו ז"ל	פורמן ישראל מרדכי
ומשפחתו ז"ל	שמואל פייכמן	ומשפחתו ז"ל	מוניה גרשפלד
ומשפחתו ז"ל	ילדי לייביש חיים ברס	ומשפחתו ז"ל	בתיה בורשטיין
ומשפחתו ז"ל	פנחס בורשטיין	ומשפחתו ז"ל	שלום קנטור
ומשפחתו ז"ל	ליפה צוקרמן	ומשפחתו ז"ל	מלכה קנטור
ומשפחתו ז"ל	אייזיק דוקרין	ומשפחתו ז"ל	לאה פוקס
ומשפחתו ז"ל	ישראל פישמן	ומשפחתו ז"ל	מוטל שוחט כץ
ומשפחתו ז"ל	אייזק גולדנברג	ומשפחתו ז"ל	ברל מילר
ומשפחתו ז"ל	יענקל וזה	ומשפחתו ז"ל	פויגל בר
ומשפחתו ז"ל	דוד גולדנברג	ומשפחתו ז"ל	ישעיהו מרדכי אייזמן
ומשפחתו ז"ל	הרש קנטור	ומשפחתו ז"ל	לייזר אייזמן

נחום ינטיס	ומשפחתו ז"ל	הרש רוטנפודים	ומשפחתו ז"ל
יענקל וזה	ומשפחתו ז"ל	שלמה קנטור	ומשפחתו ז"ל
ראובן לינדן	ומשפחתו ז"ל	זלמן בוקסאר	ומשפחתו ז"ל
חיים יענקל לינדן	ומשפחתו ז"ל	פליק הכט	ומשפחתו ז"ל
שלמה דייטשמן	ומשפחתו ז"ל	חונה קולטון	ומשפחתו ז"ל
דד פסולי	ומשפחתו ז"ל	מוטל ורבר	ומשפחתו ז"ל
חיים אלי זמל	ומשפחתו ז"ל	אביש דייטש	ומשפחתו ז"ל
חיה-טמי בורשטיין	ומשפחתו ז"ל	משה וזה	ומשפחתו ז"ל
אורי בורשטיין	ומשפחתו ז"ל	עזריאל שץ	ומשפחתו ז"ל
יוסף בטלן	ומשפחתו ז"ל	משה נודלר	ומשפחתו ז"ל
אברהם בטלן	ומשפחתו ז"ל	מנדי גוז	ומשפחתו ז"ל
גרשון טייטלבוים	ומשפחתו ז"ל	הרשל קרימר	ומשפחתו ז"ל
שמואל קיפר	ומשפחתו ז"ל	לייב גוז	ומשפחתו ז"ל
שלום הוכברג	ומשפחתו ז"ל	משה גוז	ומשפחתו ז"ל
יואל ואלך	ומשפחתו ז"ל	בן-ציון גוז	ומשפחתו ז"ל
גיטל-חנה רייזלס	ומשפחתו ז"ל	שמואל קרוכמל	ומשפחתו ז"ל
יקותיאל גרבר	ומשפחתו ז"ל	פנחס וזה	ומשפחתו ז"ל
יהודה גרבר	ומשפחתו ז"ל	טוביה נודלר	ומשפחתו ז"ל
יהודה קיפר הירש	ומשפחתו ז"ל	יוסף נודלר	ומשפחתו ז"ל
משה דוניק	ומשפחתו ז"ל	יוקי שטרן	ומשפחתו ז"ל
משה גוז	ומשפחתו ז"ל	רבקה ורניצה	ומשפחתו ז"ל
יוסף דוניק	ומשפחתו ז"ל	בנימין צ'פ	ומשפחתו ז"ל

שמואל גייהר	ומשפחתו ז"ל	זלמן קנטור	ומשפחתו ז"ל
לייביש קיפר	ומשפחתו ז"ל	יוסף בנימין ינטיס	ומשפחתו ז"ל
יוסף דוד שליין	ומשפחתו ז"ל	בר פישמן	ומשפחתו ז"ל
הרש-דוד דוניק	ומשפחתו ז"ל	וולף פינקל	ומשפחתו ז"ל
הרב וליצ'קר	ומשפחתו ז"ל	יעקב סובורובסקי	ומשפחתו ז"ל
חיים-יענקל טורצ'ין	ומשפחתו ז"ל	הרב אהרון ינטיס	ומשפחתו ז"ל
יוסף טורצ'ין	ומשפחתו ז"ל	לאה צ'פ	ומשפחתו ז"ל
אייזק טורצ'ין	ומשפחתו ז"ל	הרשל גייהר	ומשפחתו ז"ל
משה סיסטר	ומשפחתו ז"ל	שבתאי הורנשטיין	ומשפחתו ז"ל
שלמה וינגורטן	ומשפחתו ז"ל	לייביש ליפשיץ	ומשפחתו ז"ל
אברהם גורנברג	ומשפחתו ז"ל	הרשל ספרא	ומשפחתו ז"ל
ישראל שץ	ומשפחתו ז"ל	פישל פישמן	ומשפחתו ז"ל
משה ולוקיטה	ומשפחתו ז"ל		ומשפחתו ז"ל
לייזר גוטרמן	ומשפחתו ז"ל		ומשפחתו ז"ל
יעקב פסטרנק	ומשפחתו ז"ל	אנשיל קוסובר	ומשפחתו ז"ל
פרץ גורנברג	ומשפחתו ז"ל	יצחק קוסובר	ומשפחתו ז"ל
יקותיאל ורניצה	ומשפחתו ז"ל	אברהם שרייר	ומשפחתו ז"ל
פרץ אייזמן	ומשפחתו ז"ל	ר' בן-ציון קפצן	ומשפחתו ז"ל
חנה אייזמן	ומשפחתו ז"ל	בני ר' ישראל זוסיה בפולין	ומשפחתו ז"ל
משה שליין	ומשפחתו ז"ל	שמעון רכט	ומשפחתו ז"ל
דוד גוטרמן	ומשפחתו ז"ל	מנדל קיפר	ומשפחתו ז"ל
דוניה שליין	ומשפחתו ז"ל	לייביש קיפר	ומשפחתו ז"ל
טובה צוקרמן	ומשפחתו ז"ל	אריה גוז	ומשפחתו ז"ל

אפרים ינטיס	ומשפחתו ז"ל	מוטי בר	ומשפחתו ז"ל
ליזר אייזמן	ומשפחתו ז"ל	הרש הוניג	ומשפחתו ז"ל
אברהם רייז	ומשפחתו ז"ל	יענקל קנטור	ומשפחתו ז"ל
לייזר ביבר	ומשפחתו ז"ל	אברהם זמל	ומשפחתו ז"ל
נתן בקר	ומשפחתו ז"ל		
לאה בקר	ומשפחתו ז"ל		
פייביל בקר	ומשפחתו ז"ל		
זלדה שרגיל	ומשפחתו ז"ל		
לוי שקולניק	ומשפחתו ז"ל		
אלתר שקולניק	ומשפחתו ז"ל		
שעיה וזה	ומשפחתו ז"ל		
מנשה ינטיס	ומשפחתו ז"ל		
ישראל קרימר	ומשפחתו ז"ל	קהת	
ליפה רובינשטיין	ומשפחתו ז"ל		
לייב קרימר	ומשפחתו ז"ל		
שלמה גרויסר	ומשפחתו ז"ל		
אנטשיל קנטור	ומשפחתו ז"ל		
אברהם קנטור	ומשפחתו ז"ל		

יהודי הכפרים הסמוכים:

פולן, סקרילוב,
רוזישטשעוין,
בוזשיין, בראני, קוואסוב,
אוכלופוב, פיטשיכוווסט,
סטרמילץ, סלץ, דויאוו,
בריסקעוויץ, ברוטשיץ,
כוסוף, שפיקעלאם,
קניאזשע,

בני העיירה שמתו ונפלו בארץ:

יוסף קפצן

פסיה ליפשיץ

וקמן ברוך

הינדה ושמואל ולוקיטה

משה וולך

מינה הורנשטיין

אברהם קנטור

זלדה גרוסר

יעקב בן-אברהם בן-אריה-בוקסר

שרה בר

יוסף וטוטי טננבוים

עם הופעת החוברת השניה

נר תמיד לנשמות הקדושים מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)
כצעד שני לקראת הוצאת ספר זכרון לקדושי עירתנו אנו מביאים בזה לידיעת
בני עירתנו את החוברת השניה.

"דפי זכרון ומספד"

יהי רצון וחוברת זו תשמש נר לקדושים והטהורים.
אנו מקווים כי המובא בדפים אלו ישמש עידוד למאמץ נוסף למשימת הנצחת
זכרה היקר והקדוש של דרושקופול על ידי הוצאת ספר ראוי לשמו, שיהיה
ציון נאה לשמם וזכרם של יקירנו.

הבה נקוה כי תרחב היריעה ובעתיד ישתתפו יותר ויותר חברים.

אפשר שדפים אלה – זכרון ומספד – כמעשיהם התמימים של הורינו אחינו
ואחיותינו, עשוי לעורר בלב הקורא, כבנים כאבות, מעט מסגולות היקר,
שהן הן נשמתה של "עירתנו דרושקופול"..

תודתנו העמוקה נתונה לכל המשתתפים החוברים זו ולכל אלה שסייעו
במישרין או בעקיפין בהוצאת החוברת לאור.

ה מ ע ר כ ת

ליקט וערך: בנימין בן-אריה (שרגיל)

דרושקופול לפני למעלה מ- 300 שנה מאת אברהם בוקסר

מוקדש להורי , אחיותי ואחי

(תורגם מאידיש ע"י בינה אדירי) .

מבוא:

המקום שאדם נולד בו , חביב ויקר עליו. כך הוא אצל כל העמים. הרוסי קורא לזאת "רודינא", הגרמני "פאטער-לאנד" והיהודי קורא לזאת מולדת. ובעד המולדת מוכן אדם להקריב את חייו. אחת היא - אם מולדתו היא עיר יפה וגדולה או עיירה קטנה ועניה.

אני אוהב את עיירתי הקטנה והעניה דרושקופול כשם שהארשאי אוהב את עירו הגדולה והיפה וארשה.

תענוגות וסבל שליוו אותנו משחר ילדותנו עד ההשמדה האומה קושרים אותנו באלפי זכרונות לעריסתנו ששמה דרושקופול. חוויות רבות - טובות וגם רעות - פרוטים ובזכרוננו. כל דבר פעוט נראה בעינינו סנסציה שלמה. ברצוני להתחיל מדבר פעוט שבפעוט, ובהדרגה נתקדם שלב אחרי שלב, בכדי שנרגיש שוב את החוויות יחד, את כל מה שידעתם אולי ושאינכם צריכים לשכוח.

כבר זמן רב אני נמצא מחוץ לעיירותנו ובכל זאת רענן ומדויק בדכרוני הכל, כל סימטה, כל ביצה, הכל היה יקר ואהוב עלי.

הנכם זוכרים בודאי את התיש העירוני (ציגען באק בלע"ז). בעצם הוא שייך היה לדודי לייביש ז"ל.

הוא היה בזמנו שמש של בית הכנסת בתל אביב. בכל זאת הבינה העיירה כי התיש הוא רשות הרבים ושייך לעיריה כולה ואינו רכוש היחיד. כל ילדי העירה היו מענים אותו, רוכבים עליו, מכים אותו מכות נמרצות, לא האכילוה במידה מספיקה. התיש היה מענינו של כל אחד. התזכרו - כשמת התיש, עטפוהו בבד לבן וקברוהו בבית-הקברות, כי הוא היה קדוש, בכור קודש! כל העיירה שרויה היתה בצער על מותו.

התדעו מה פירוש "אינטער דער בראם"? (בראמה - פירוש בפולנית שער). לפני למעלה מ-150 שנה היתה דרושקופול עיירה סגורה בשער, בלילות סגרוהו ובבקר פתחוהו. בשער הכניסה לעיירה צריך היה לשלם מס עבור הפריץ. מקום זה נשא את השם האקזוטי "אונטער דער בראם" עד לימים שנשארו בעיירה. לשם היינו יוצאים לשאוף אויר צח. בשבתות ובחגים היינו עורכים שם טיולים (שימו לב לרישום שלי "אונטער דער בראם").

מן הבית של יוסל'הרשל עד לכנסיה הפולנית היו רק בתים מספר, אך היה לנו זה הטיול היפה ביותר. מה יקר ואהוב היתה עלינו כבדת הדרך מבית הערש פיכמן ועד הנחל! (אנו קראנו לזאת נהר). ומי מכס אינו זוכר את טחנת המים עם ה"קופאלניע" (מקום רחצה) ואת מרדכי וואלץ, כפי שקראנו לו "מרדכי החיגר". כל יום חמישי היה מפליג בסירה (אנו קראנו לזאת

אניה) "צום קוּיש", מקום ריכוז הדגים, בכדי לשלוח דגים למען יהיו דגים ליהודים לכבוד השבת. הוא, מרדכי וואלץ, גם חזר את טחנת המים.

היתה בדרך, מאחורי השער, עודטנה שקראנו לה טחנת-מים גדולה. טחנת-קיטור טרם היתה אז.

העובדה כי השטח כולו נקרא "מאחורי השער" מראה לנו שהמקום היה מחוץ לעיר והעיירה עצמה הרחק דרומה. גם בית הקברות הראשון שנמצא בקרבת מקום לביתו של חיים יאנקעל טורטשינס, בדיוק מאחורי ביתו של בוזי הלפרין – גם זו היתה הוכחה שהעיירה היתה בכיוון הנחל, או מעל פני הנחל, במקום שנמצא עכשיו בית-הספר הרוסי.

בית-קברות בונים בדרך כלל מחוץ לעיר, לכן נקל להבין כי העיירה עברה הליך של גידול והתפתחות עד שהגיעה לבית-הקברות, שנשאר, לדאבון לב התושבים באמצע העיירה.

בתעודות כאלה, ניגשים אנו לתאר את תולדות עיירתנו. תיאור ערים גדולות אחרות, עולה להסטוריונים אולי בקלות יתר, כי ידוע לנו, שכל קהלה יהודית גדולה, היתה רושמת כל מיני ארועים בעלי חשיבות, ז"א שהרב עם הפרנס של הראשי ו-7 פרנסים אחרים היו מנהלים פנקס. העיירות הקטנות לא ניהלו פנקס כזה.

קשה היה להתרכז וללקט תאריכים מדויקים. והנה, אני, בדרך מקרה, נתקלתי במאורע טרגי שהוביל אותי להתחקות על תאריך ייסודה של עיירתנו וכמה זמן עבר מאז עד שהמלצת ההיטלריסטית הופיעה ומחתה אותה מעל פני האדמה.

התחלתה של דרושקופול מאת אברהם בוקסר

המאה ה-16 גרמה זעזוע לעולם של התקופה ההיא. העולם הלא-יהודי רק נזדעזע, ואילו העולם כולו האדים מדמם של היהודים. 30 שנות התבוללות בין הגויים שללו מהיהודים את זכות קיומם. הסבל והרדיפות הגיעו לשיאם, הגיעו מים עד נפש. קרן אור ותקווה שהנה מתקרבים ובאים ימי גאולה "ביאת המשיח" חדרו ללבבות ואמונה זו מצאה לה פורקן לסבל הרב ולרדיפות. אז, ניהל ר' מנשה בן-ישראל מאמסטרדם משא-ומתן עם אנגליה על אפשרות של התיישבות יהודים שם. העם האנגלי דאז אהדו יהודים וניסו לקבלם. ולמרות זאת עברו כ-150 שנה עד אשר התיישבו באנגליה!

בפולין, מקום שהייתה קהילה יהודית גדולה ביותר, תחת חסותה של המלכה, היו ליהודים זכויות גדולות. היו להם בתי-משפט משלהם והעיריות לא יכלו

לשפוט את היהודים. רק משפט הכתר יכול היה ליישב סכסוכים בין יהודים ונוצרים.

משפטים בעלי חשיבות יתר – על רקע ריטואלי – היה צריך לשפוט אותם המלך בכבודו ובעצמו.

גם הפריצים לקחו את היהודים תחת חסותם ומסרו להנהלתם את אחוזותיהם. כך ה"שליאכטה" ה"מגכטים" והרוזנים, האצולה של פולין, סמכו על המנהלים היהודיים. היו מרבים בנסיעות לחו"ל, מבקרים פרלמנטרים שונים ומבלים בנעימים.

לא הצליחו להתלכד ולבחור להם מלך. הסכסוכים בקרב העם נטלו מהם את החוש של ראית הנולד, שהמדינה – פולין – נמצאת על הר געש וכל יום עלולה ליפול עליה שואה. נבצר מהם,

משליטי המדינה, לראות את הכנותיו של האטמן האיום והמסוכן בוגדן חמלניצקי. תוצאות שלטונו היו שפולין האדירה התחילה להתמוטט וירדה מגדולתה. המלך איבד את שלטונו. כל נסיך פולני יכול היה לעשות על דעת עצמו מה שעלה על ליבו. הפריצים היו יושבים בבירות העולם – בפריס וברומא – וחיו חיי הוללות. בזבזו סכומים ענקיים מרכושם ודרשו מחוכריהם וממנהליהם היהודים סכומי כסף גדולים יותר. בקיצור, הקרבן כמובן הייה תמיד היהודי. השאיפה התמידית: השמדת היהודים.

הפריצים סמכו על מנהליהם, כי בעזרת חוכריהם היהודים נאלצו לסחוט כספים מהאוקראינים העניים, שהיו בעצם קרובי דם עם הפולנים. האוקראינים בתקופה ההיא סבלו מאד והיו מושפלים ומופלים לרעה. קרה לא פעם שפריץ התחלף עם פריץ שני, כשהאחד נותן לשני 10 איכרים אוקראינים חלף כלב יפה אחד !

היחס הרע הזה הכה שרשי זעם והתמרמרות לא רק כלפי הפריץ, כי אם גם כלפי החוכר היהודי, עושה דברו השלים הפולני, הפריץ.

האיכרים חיו רק לשעת-כושר והשעה הנכספת הגיעה לידם בעזרת דמותו האיומה, הזכורה לנו היטב בוגדן חמלניצקי, ימח שמו! קראו להם "אוקראינים" בגלל זאת שהפריצים הפולניים הושיבו אותם על גדות הגבולות דאז: אוסטריה, רוסיה וגרמניה.

הפריצים הפולניים רצו להפנות מהם את זעם האוקראינים האומללים והם אילצו יהודים לחכור אחוזות קטנות ובתי-מרזח, את טחנות-הקמח, את הכנסייה הפרבוסלאבית, את מפעלי הבירה והוודקה.

האיכרים היו כאמור, עניים מאד ומחוסרי כל. היהודים היו איפוא במצב מאד לא נח ומסובך. הם נמצאו בין הפטיש לסדן. מצד אחד הם פחדו להמרות את פי הפריץ, פן יבולע להם, ומצד שני פחדו מן הגוי האוקראיני.

החוכרים היהודים מוכרחים היו לתת לאיכר סחורה בהקפה, לדאוג לצרכיו ולתת לו אשראי, אם כי היה ברור שהכסף ניתן על קרן הצבי.

מובן מאליו כי הפריץ לא צריך היה לדעת על יחס זה אל האיכר האוקראיני, ולעיתים אפשר היה לשלם עבור זאת מחיר יקר, מחיר החיים, לשמש מטרה ליריות כמו ציפור. היה זה אצל הפריצים הפולניים בידור מיוחד: אם היהודי "חטא" – אף בדבר פעוט – היה עליו לטפס על עץ והפריץ היה יורה בו מרובה הצייד שלו... רק לעיתים רחוקות היה הפריץ מחטיא את המטרה.

בדרך כלל ה"קליעה למטרה" הצליחה והקרוב היה צונח כעוף השמיים.

וכן משתים, – שלש משפחות חוכרים כאלה נוסדה עיירתנו דרושקופול. על שם מה קבלה עיירתנו את השם הזה לא הצלחתי לפענח עד היום הזה. יתכן כי קראו לה לעיירה כך על שום ש- "דרוז'קה" זה שביל ו"פוליע" הוא שדה

וביחד מתקבל: דרך בשדה - "דרושקאפוליע". סברה אחרת מתקבלת על הדעת כי השם של הפריץ היה דרושקופול.

הודות לחריצותם, מרצם וסבלנותם של היהודים התחילו הם לבנות את העיירה. הניחו נדבך על נדבך, התקדמו והגביהו מעל פני הנחל הפרוש, עד לבית המדרש הראשון ובית הקברות הראשון.

ההתפתחות העיקרית התגשמה, כנראה, רק אחרי החלוקה השלישית של פולין. לפני למעלה מ-300 שנה היו שם רק אחוזות פולניות גדולות שבהם חיו כמה חוכרים יהודים. דבר זה מתאשר על ידי העובדה שדרושקופול משתרעת בין סטאיאנוב והורוכוב. סטאיאנוב - לדרומה של דרושקופול - בסך הכול מרחק של 6 ק"מ, ובאמצע הגבול. הדרך מסטאיאנוב להורוכוב מובילה לדרושקופול ואין דרך אחרת.

מההיסטוריה של התקופה האיומה ההיא, המתוארת בשם גזרות ת"ח - ות"ט (בשנות 1648-1649), מצאתי באחת הרשימות של היסטוריונים של התקופה ההיא, את המפתח לתולדות עיירתנו הקטנה והענייה דרושקופול.

כשצבאו של אטמו חמלניצקי עם גייסותיו על העיר למברג ואחרי מצור ארוך וממושך, לא יכלו לכבוש את העיר. אחרי משא-ומתן ממושך נסוגו כנופיותיו מלבוב. תמורת נסיגה זו הם דרשו כופר סכום כסף ניכר. את הכסף נתנו כמובן היהודים.

מלמברג הם הסתערו על העיר זמושץ מערבה.

שלישו של חמלניצקי, קריוונוס, הלך עם חילותיו לפלך ווליהן.

הנה מה שסיפר היסטוריון אחד ששרד מהקהילה היהודית סטויאנוב, העיירה האחרונה בגאליציה. מרחק 6 ק"מ מדרושקופול. המפקד קריוואנס עם אנשי הכנופיה שלו התנפלו כארבה על העיירה. שדדו מכל הבא לידם, טמאו ספרי

תורה, סחבו אנשים נשים וטף היכו אותם בקתות רוביהם, דקרו, שחטו, חיללו את כבוד בנות ישראל הצעירות לעיי אימהותיהן ולבסוף – שרפו את העיירה סטויאנוב !

משם הסתערו כנופית המרצחים הפראיים לפלך ווליהן, לעיירות הורוכוב, לוצק, דובנא, קרמינץ. עובדה זו מעידה על קיומה של דרושקופול, כי לא היה מעבר אחר מסטויאנוב להורוכוב אלא דרך דרושקופול, ואילו היה ישוב יהודי בין סטויאנוב לבין הורוכוב לא היא הרוצחים מדלגים עליו והם היו מכלים אותו כאת תושבי העיירות. השם דרושקופול נזכר בהשמדה הכללית. אחת משתי ההנחות מתקבלת על הדעת: או שהעיירה טרם הייתה קיימת, או שהיא הייתה מיושבת משפחות ספורות של יהודים שלא היה כדאי לכתוב עליה. יתכן הדבר שהחוכרים היהודים הצליחו להסתתר או שניספו יחד עם אדוניהם הפריצים. מכל-מקום, לא נזכר בתולדות התקופה ההיא השם דרושקופול, לא בתור עיירה ולא בתור כפר. כל מה שנזכר אודותיה מסתכם במילים ספורות ששם היו אחוזות פולניות גדולות וחוכריהם היהודים.

דרושקופול בתור כפר

בראשית המאה ה-17 הושמע השם דרושקופול לא כעיירה אלא בתור כפר. התפתחותה של העיירה התקדמה בקצב אטי ביותר. עוד לפני למעלה מ-200 שנה, מצבה הכלכלי היה גרוע מאד והתרבות טרם חדרה לתחומיה. רק אחרי החלוקה השלישית של פולין נספחה דרושקופול לפלך של ווליהן, רוסיה ! ופולין זוטא (קליין פוילען), ז"א גליציה עם העיירה סטויאנוב סופחה לאוסטריה בין שתי העיירות האלה הוקם גבול, דבר ששיפר את המצב הכלכלי של שתי העיירות. עובדה היא כי היחסים המסחריים בין שתי הארצות, או יותר נכון בין שתי העיירות, דרושקופול וסטויאנוב, לא עמדו עד הגובה הדרוש.

עד לשנת 1914, תקופה שאנו זוכרים אותה עדיין, כמעט לא היו אצלנו יהודים גליציאים, פרט ליהודי אחד בשם אברהם פוקס, "דער קירישער מלמד" - כך היינו מכנים אותו.

גם בסטויאנוב לא היו יהודים מרוסיה. אז היו החיים בעיירות אלה עניים ושטחיים. נדמה שלא הייתה אפילו שאיפה לרמת-חיים גבוהה יותר אצל האזרח הדרושקופלאי. רק בסוף המאה ה-18 חדלה דרושקופול להיות כפר ונקראה כבר "מיסטצ'קה" - עיירה.

המצב השתפר אז בהרבה, אם כי את כל הפרנסה ינקו התושבים מסחר-גבול וספסרות.

הרבה שינויים פוליטיים נתרשו אז בפולין. אלכסנדר השני שיחרר את האיכרים האוקראינים הקרובים לו בדם, והם הפכו להיות הספסרים העיקריים של הגבול, בתיווך יהודי. מצב זה היה כמעט כל קיומם של יהודי דרושקופול.

כל הפיכה פוליטית במקומות רבים הביאה אסונות ודווקא בדרושקופול. כשהרגו את הקיסר אלכסנדר השני ואחריו עלה לכס המלוכה אלכסנדר השלישי, הוא התמסר כולו להשפעתו של שר-הפנים דאז איגנאטיוו, אדם גס-רוח ואנטישמי מובהק. הוא התחיל לרדוף את היהודים ולארגן פרעות בהם. היהודים נאלצו לברוח, כל עוד נפשם בקרבם, לאוסטריה ולגרמניה ומשם המשיכו לאמריקה. יהודי דרושקופול היו במצב המניח את הדעת. מצבם החמרי השתפר והלך. בהיות היהודים עניים מרודים, היה שלום ושלוחה בעיירה. הרי ככלות-הכל היו הם שוים כלם, כאילו משפחה אחת. אך משהתחילו להיות גבירים ונגידים, ז"א כאלה שיכלו להעניק לבנותיהם נדוניה של 40-50 גילדן (זהובים), שהחזיקום בשקית אדומה והמטבעות האלה בתקופה ההיא, אז

התחילה המחלוקת והסכסוכים, ממש מלחמת קודש בין חסידי ארלסק לבין חסידי טוריסק, שצצו בעיירות אלה כפטריות לאחר הגשם.

השושלת הגדולה טברסקי, מן ה"חצר" הטוריסקאי, קבלה לצדה את גביר העיירה, ר' מאניס לרנר והכח הטוריסקאי התגבר.

לצד השני, לאולסק וסאסוב עמד הנגיד, גביר העיירה ר' ליפא צוקרמן.

מכיוון שהכוחות נתאזנו, התלקחה אש מחלוקת בין שני הצדדים תומכי שתי ה"חצרות". בכל זאת גילו התאפקות-מה בניגודיהם. הם היו קשורים קרבת דם וזמן רב השתתפו עוד הדדית בשמחות. בפקוד את מישהו אסון, חלילה, היו עוזרים אחד לשני במיטב יכולתם אם כי היתה דלה, כאחים ממש.

נקל הוא לשער מה היתה רמתה של העירה אז. שום פעולת תרבות לא ידעה העיירה. אף לא היתה שאיפה לשיתוף פעולה כללי. גם בענייני בידור לא היה מקום-ריכוז כל שהוא ולא ידענו קולנוע ותיאטרון מהו.

במקרה של מחלה היה שכן אחד עוזר לשני והשכנות בעיירה היתה הדוקה. אופייניים היו הביקורים אחד אצל השני. כל הדלתות היו פתוחות ולא היה צורך להקיש בדלת בטרם נכנסנו.

התיאטרון הראשון בעיירה הוצג בפורים, כלומר - משחק פורים. ה"שחקנים" היו בעלי מלאכה מדלת-העם והם באו להציג בבתי העשירים.

השחקנים התחלקו ברווחיהם והכנסה זו עזרה להם לצורך "מעות חיטין" ולהכנת חג הפסח.

וכן נוסדו חברות כגון: "תיקון סופרים", "חברת תהילים", "חברת משניות", "עין יעקב", "ביקור חולים" ועוד ועוד.

בינתיים התלקחו שוב הסיכסוכים בין יהודי טוריסק ואלעסק. התפתחה מלחמת אחים בזעיר ענפין. היתה שפיכות דמים ומלשינות שהגיעה עד המלכות !

התחילה ידירה ניכרת בכל ענפי החיים ובשטח הפרנסה. ברוגז שרר בין השכנים ונאלצים היו לסדר "מנינים" נפרדים. צד אחד לא אכל משחיטה של הצד השני. "שאלה" שנפסקה על ידי הרב מטוריסק נראתה פסולה בעיני הרב מאלסק.

עם כל הרוגז והניגודים, היו בכל זאת רואים גילויים של עזרה בעת צרה. נפש יהודי מי יעריכנה ?

בני דורנו יוכלו להבין ולתאר את אורח החיים של הימים ההם, ההווי של החיים הפרטיים והכלליים וכיצד נראתה צורת העזרה ההדדית מתוך סיפורו של ר' יקותיאל גרבר.

מי מכם אינו זוכר את ר' יקותיאל באדיאטשיבר ?

נוסף על כל החברות שהזכרתי למעלה, נוסדה עוד חברה שאולי לא שמעתם עליה מימיכם, זוהי חברת "מלווה מלכה" !

סוחר (יששכר) אלתר, משה יעקב'ס (בנו של משה יעקב), ודאי תזכרו אותם. אבל את אביו, את משה יעקב הזקן לא תוכלו לזכור. ובכן, הוא ביחד עם בעלה של איטה-הלכה, מלך הזקן ואבי יקותיאל ר' יענקל מברדיטשוב - היתה זו קבוצה של 10-12 יהודים שהיו מתאספים אצל כל אחד ואחד, במוצאי שבת, ועורכים סעודת "מלווה מלכה" בהתלהבות ושמחה. כל שבוע היה תורו של אחר לתת חלה ודג לסעודה. מיד לאחר ה"זמירות" הראשונות היו "מתחממים" ונכנסים להתלהבות רבה. האם תאמרו כי דבר זה פעוט ערך הוא ?

האם יש עוד עם קדוש כעם ישראל, שיש לו כל כך הרבה מצוות ! האם יש שמחה גדולה מזו - להיות יהודי ! מדוע לא נשמח שאנו יהודים ? בזמן שהחסידים עורכים את סעודת-הקודש, מנגן שם בגן-עדן דוד המלך על כינורו והיהודים רוקדים ושרים "'דוד מלך ישראל חי וקיים"...

פעם במוצאי שבת של חורף עז, קרה שאף לא אצל אחד מחברת "מלווה מלכה" לא נשארה חלה כזית, כבר לא להזכיר את דג-המלוח. לא היה להם ל-10 היהודים העניים אפילו 6 גרושים לקנות דג-מלוח... נבוכו המסכנים. האם יגיע המצב לידי כך שלא יערכו הפעם את ה"מלווה מלכה", הסעודה המסורתית?

עצבות אחזה את כולם שקועים היו במחשבות נוגות... פתאום, התעורר משה-יעקב הזקן ושמחה מאירה את פניו פרושי הקמטים: הסו, יהודים, יהיה בעזרת השם לקיים "מלווה מלכה". נזכרתי כי יש לי קצת דוחן ב"ה. הכל היו מאושרים מן המתנה הטובה. הם אכלו את הדוחן כמו שהוא, ללא שומן, כפי שהציע מלך צוויק.

ובכח האמונה והבטחון בערת ה' הייתה אז השמחה שבעתיים. רקדו ושרו כל אותו מצאי-שבת בסעודת ה,מלווה מלכה". עד סוף ימיהם קיימוה בשמחה ובגיל ושרו בהתלהבות גדולה את "דוד מלך ישראל חי וקיים"!

העיררה דרושקופול מתפתחת

"אחרי דליקה מתעשרים" אומר פתגם עממי. את הזמן ואת האירועים החשובים שהתרחשו לא ספרו לפי התאריך, כמקובל בעולם כולו, כי אם ציינו: "זה היה לפני הדליקה הגדולה או לאחריה". או: "הוא (פלונאי) התחתן לאחר המגיפה הגדולה לא עלינו", אחרי החולי-רע שנשמר מזה (נייט היינט געדאכט).

אמרות אלה שימשו לוח-עם, כי סימנים אלה קל היה לזכור.

בעירתנו היו הבעלים נקראים על שם נשותיהם, כגון: יענקעל איטע-מאיר'עס, או מוטל העניה איטעס, שמואל'יק רייזעס, רוב הבעלים בתקופה ההיא היו לא-יוצלחים וה"שלטון" היה בידי הנשים. הן היו מפרנסות. לכן

נשא הבעל את שם אשתו, כאילו תוך הדגשה שהוא שייך לה, שהוא תלוי בה. דבר זה היה מובן מאליו. היו גם מקרים שהבעל היה גבר המעריך את עצמו והתקומם, התנגד להיקרא על שם אשתו. היו גם סוג בעלים שנשאו שמות על שם אמותיהם, עד יום מותם, למשל: מוטיה רבקה-ס וכדומה. היו כאלה שנקראו גם על שם סבא, כמו יקותיאל דאדי-ס או: חיים שלום אהרון-ס. ולמרות זאת, לא הפריע אי-יצלחיות זו של חלק ניכר מן התושבים להתפתחותה של עיירתנו.

בית המדרש הראשון בדרושקופול

עשירים מופלגים בעיירתנו, ידם לא השיגה מעולם לבנות בית מדרש מלבנים, שעלו בכסף רב. הם הסתפקו במבנה של עץ, שכן קיבלו עצים במתנה מה"פריצים" בעלי היערות הסמוכים. את הרעפים והתבן עבור הגג נגבו החוכרים היהודים מהכפרים שבסביבה. הבעיה העיקרית הייתה מאין לקחת כסף לשלם את שכרם של העובדים.

היה זה בראשית המאה ה-18. בנאי יהודי בעזרת כמה גויים התחילו, בשעה טובה, בעבודת הבניה. לא עבר זמן רב והמבנה עמד על תלו. כל בני העיירה חגגו את "חנוכת הבית" של בית המדרש הראשון ובמשך שבוע ימים הייתה דרושקופול שרויה ב"הילולא וחיננה" ואחד אחל לשני שיזכה בבניית בית-המקדש, אמן !

אולם השמחה ושלום-הבית לא האריכו ימים. לא הגיעו לפשרה בעניין ספר התורה, בנוגע ל"קיר המזרח" ובחלוקת ה"כיבוד". ומה לעשות עם בעלי-המלאכה ? היכן יהיה מקומם ? המחלוקת התלקחה ביתר שאת.

חסידיו טוריסק ערכו את "מנינים" בבית פרטי אצל יוס'ל רייזע-ס וכן גם עשו בעלי המלאכה. ר' איציק אורי-ס, החייט, מסר את חדרו היחיד ובימי שבת וחג הפך החדר להיות בית-כנסת. כך התחילו ה"שטיבאלעך" - בתי כנסת נפרדים. נוסף לבית המדרש צצו בן-רגע עוד שני "שטיבאלעך" של חסידי טוריסק ושל החייטים.

ב"שטיבעל" של החייטים התפללו לא רק החייטים כי אם כל בעלי המלאכה; הקצבים הבחינו חיש-מהר כי התבדלות החייטים אינה ביושר. היתכן ? הם הקצבים, עולים עליהם במספר, הסנדלר, הבלן ונושא המים גם יחד, ומדוע יקרא בית התפילה, המנין ה"שטיבעל" של החייטים ? לכן, התלכדו הקצבים

ולאחר מכות נאמנות חזרו לבית המדרש ובפיהם הטענה "יתחננו להם נחותי-
הדרגה יחד עם ה"שטיבעל" שלהם!"

בגלל חילוקי הדעות נתעוררה גם בעיית השחיטה בכל חומרתה. הקצבים נמנו
גם על חסידי טוריסק וגם על חסידי אלסק. הטוריסקאים אינם רוצים לאכול
מן השחיטה של האולסקאים. הפיתרון היה איפוא – עוד שוחט אחד. על מקור
פרנסתו של שוחט נוסף איש לא חשב. וטוריסק שלחו עוד שוחט, שלא תהיה
פרנסה לשניהם, כשם שאין ל"בעלי הבתים" שלהם.

וכשיש שני שוחטים ממילא מוכרחים להיות שני רבנים.

אולסק שולחת לעיירה עוד רב אחד.

שוב מתלקחת אש. קיימים ניגודים וסיכסוכים. אחד זורק בשני פמוטים בראש
– דוקא בשבת – ודם יהודי זב... מחלימים מן הפצעים, מתפייסים
ומרביצים, אך אין דבר הנמשך לנצח.

גם לאכול קרעפלאך (כיסונים) נמאס... קשה להיות מסוכסכים תמיד. הרי
סוף סוף יהודים המה. ויהי היום ויבא קץ לכל המריבות הממושכות. העיירה
נשמה לרווחה ונגאלה והגיעה תקופה חדשה. ומה היה הגורם לכך? הדלקה
הגדולה הראשונה.

מנין באה הדליקה? איש לא ידע ואף אני איני יודע. הרוח נשאה את האש
מבית לבית וגגות התבן בערו והעלו תמרות עשן אל-על. לא ידעו איפה
להתחיל בכיבוי האש. הבתים היו סמוכים אחד לשני ובעברך בסמטאות הצרות
הרגשת חום כבבשן.

אגודת "מכבי האש" לא הייתה קיימת. הנשים והילדים נשאו דליי מים מן
הבאר היחידה בעיירה ליד בית המטבחיים. הגברים עלו על גגות התבן
והתאמצו לכבות את האש בעזרת שקים רטובים, אולם להבות האש אלצו את

ה"גיבורים" בפיאות והזקנים הארוכים לרדת מן הגגות, אם לולא זאת היו נשארים שרופי זקן ופיאות....

וכך נטשו הם את בתיהם הבוערים והתחילו להציל ספרי התורה מתוך בית המדרש הבוער אף הוא.

מיד לאחר הדליקה פסק הריב בין החסידים. הרוגז בין אח לאח נשכח.

חסידיו טוריסק הלכו לגור אצל אולסקאי בבתי הבודדים ששרדו.

בעת צרה שוכחים "דברים פעוטים". שני מחנות החסידים היריבים לוחצים ידיים משתדכים בניהם והכל בא על מקומו בשלום.

גם הפרנסה נשתפרה. נוסעים לירידים והפרנסה מצויה ב"ה.

מתקיימת האמרה "אחרי דליקה מתעשרים".

הפריץ מנדב עצים לבניה, בונים עיירה חדשה, יפה יותר ומשוכללת. הגגות הם מרעפים ולא מתבן, אם כי גם רעפים נדלקים, חלילה, אך הבטחון בהם חזק יותר.

בית המדרש החדש הבנוי מלבנים

בכוחות מאוחדים ניגשים יהודי דרושקופול לבנות בית מדרש מלבנים שרופות, אדומות. כל לבנה ארכה 40 ס"מ רחבה - 20 ס"מ ועוביה 10 ס"מ. כל קיר עביו ארשין (מידת $\frac{3}{4}$ מטר בקירוב). משך הבניה כל העדות היו מעונינות, וכאשר נתעוררו קצת נוכחו לדעת שבעתיד יתחילו שוב המריבות בין העדות החסידים. הטוריסקאים והאולסקאים הוסיפו לאהוד את הרבי ר' לייזרל מאוסטילוג מצד אחד - ומצד שני תמכו ברבי מסאסוב.

ומה יהיה על בעלי המלאכה ?

השם יתברך הוא אב רחום והוא מכניס לראשו של הרוזן מבוזשן, זרגורסקי, רעיון אידאלי – לבנות בעיירה בית-כנסת גדול ובזה הוא מציל את המצב... בית-הכנסת הגדול נבנה בצורה יפה ועשירה מבחינת תכנונו. הכיל "פוליש" (חדר כניסה לפני בית תפילה) ושני אגפים ל"עזרת נשים" ובצד המבנה הגדול עוד בית כנסת זוטא.

משל, בגד עם הרבה כיסים גדולים ובצד אחד עוד כיס קטן (א בוזעם קעשינע)...

את ה"בוזעם קעשינע", כלומר את בית הכנסת הקטן, תפסו מיד בעלי-המלאכה והודבק לו השם "דאס שניידרערישע שולכעל" – בית הכנסת הקטן של החייטים. אם כי מספר הסנדלרים היה גדול יותר ממספר החייטים, בכל אופן ה"צליל" חייטים הוא שונה מזה של "סנדלרים" ... ואיפה שואבי המים ובלן בית המרחץ? מילא, הרי אי אפשר לתת לבית הכנסת שם לפי כל בעל מקצוע... לא כדאי לריב בגלל זאת.

באשר לתפקיד הגבאי – הרי אותו יכול למלא גם חיים כסנדלר. אולם, מה שנוגע לחזן בעל-קורא – לזה כבר היו צריכים לשכור יהודי "למדן", מלמד, שבעצם לא ידע הרבה יותר מבעלי-המלאכה, אך ממילא לא היו מבינים רבים את הפרוש המילים והדקדוק. לכן גם בשטח זה היה הכל בסדר....

המריבות התחילו שוב בגלל חלוקת ה"כיבודים" לתורה. סנדלר פחות מכובד, סנדלר יותר מכובד וכיוצא באלה, ואיך נותנים לחייט "שישי" או "מפטיר"? וכי למי לתת? נמצא כי צריך לתת את הכיבוד לגוי... מילא, בבית המדרש לקח הרב ר' שמואל הירש "רביעי" בשבילו, אולם בקרב החייטים לא היה למי לתת את הכיבוד הזה.

בהתגבר המריבה ותגרת הידיים, הגיע תורם של פמוטי-הפליז שהוכנו למטרת המכות. היתכן? הרי אסור אפילו לנגוע בפמוט בשבת, כי הוא "מוקצע", אך המטרה מקדשת את האמצעים. החטא שבנתינת "רביעי" ל"חייטון" מצדיק זריקת פמוטים בראש גם ביום השבת...

ספר העיירה, שכיהן גם כ"רופא" ו"חובש" היה מתפלל בבית הכנסת הקטן וכמעט תמיד נזדמן לו לחבוש את הראשים הפצועים, הסדוקים, ולהרויח "זעסקסער" (מטבע של נחושת).

לאחר שנרפאו הראשים הפצועים התפייסו שוב הצדדים והשלימו ביניהם. את כל האשמה הטילו על ה"למדן", ה"בעל קורא" השכיר, כביכול, אחזוהו בצווארוננו וזרקוהו מבית הכנסת. החייטים והסנדלרים קבלו על עצמם להיות חזנים. הסנדלר קנה בפרוטתו האחרונה סידור והתחיל לומד להיות "בעל קורא", והשמחה רבה...

הדליקה הגדולה השניה

בעיירתנו היו דליקות רבות. אחדות בכל שנה. אמנם לא אתעכב על הדליקות הקטנות אלא ברצוני לספר על שתי הדליקות הגדולות, ההיסטוריות, שעברו על דרושקופול מאז היווסדה עד לכיליונה.

הדליקה השניה הגדולה, החלה ביום שישי, לפנות ערב, בביתו של הירש פייכמן! הרוח פיזרה את האש עד לחוה של הרוזן באסאליני ומשם חזרה לעיירה.

האש מלחכת את גג הרעפים של בית הכנסת הגדול. גם גג בית הדרש עולה באש... בית אחר בית מתלקח באש. אין הבדל איפה לכבות קודם את האש. הכל בוער ולהבות האש בולעים ומכלים את כל הבתים. בית אחר בית כורע, נופל.

בכל בית שורד רק תנור חמר עם ארובה גבוהה כשדים גבוהים, שחורים, שהם מעלים תימרות עשן סמיך.

דבר ראשון שהיהודים עשו היה כמובן להציל את ספרי התורה. הם נשאו אותם לתוך גנו של הרוזן באסאליני, שתפס שטח של בית המטבחיים עד לנהר (ראה בתרשים "גן באסאליני").

לאחר הדליקה שוב שררו שלום ושלום בקרב התושבים וניגשו לבנות עיירה יפה וגדולה יותר.

הגגות כבר לא נבנו מתבן וגם לא מרעפי עץ כי אם מרעפים אדומים. בבית הכנסת ובבית המדרש נשרפו רק הגגות, הדלתות והחלונות. הקירות הבנויים לא ניזוקו. התחילו לתקנם, לשפצם וליפותם ככל שהשיגה יד העיירה.

חלונות יפים להפליא הותקנו על הגג וזה הוסיף לבית הכנסת מראה הוד. בקיר החיצוני, לצד מזרח, בדיוק מתחת לגג, צוה הפריץ לכתוב באותיות לטיניות "WSZELKIE NARODY CHWALAN PANA BOGA" (כל האומות משבחות את

אדון אלוהנו). בעצם כתובת זו היתה רשומה לפני כמאה שנים, כשבנו את בית הכנסת ע"י הרוזן מבוזשאן הזקן. עכשיו לאחר הדליקה השניה, חדשה, אחרי תקופה כה ארוכה, למעלה מ-125 שנים. בתקופתנו אנו היה לי הכבוד לחדש את האותיות ולתקנם. היה זה בשנת 1923, כאשר בית הכנסת היה מכוסה בגג של פח מבדיל, במלכותה של מדינה פולנית אדירה. אז פנתה הרוזנת מבוזשאן לקהלה הדרושקופולאית לחדש את הכתבה, שאבות אבותיה עשו למען היהודים.

משה שלאין, בעל בית מרקחת, היה אז גבאי של בית הכנסת והוא בקשני לחדש את האותיות בעזרת תלמידי מוטייל שלאין. כיום נמצא בקנדה.

דרושקופול בהתהוותה (רענעסאנס)